

ГОДИШЕН ДОКЛАД

2021

ГОДИШЕН ДОКЛАД ЗА ИЗВЪРШЕНАТА ДЕЙНОСТ НА НАЦИОНАЛНОТО БЮРО
ЗА КОНТРОЛ НА СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА

ДОКЛАД

НА НАЦИОНАЛНОТО БЮРО ЗА КОНТРОЛ НА
СПЕЦИАЛНИТЕ РАЗУЗНАВАТЕЛНИ СРЕДСТВА

ЗА ИЗВЪРШЕНАТА ДЕЙНОСТ ПРЕЗ

2021 ГОДИНА

СЪДЪРЖАНИЕ

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ.....	5
ВЪВЕДЕНИЕ	1
I. СЪСТАВ НА НБКРС. ЗАСЕДАНИЯ И ПРИЕТИ РЕШЕНИЯ. ОРГАНИЗАЦИЯ НА АДМИНИСТРАТИВНАТА ДЕЙНОСТ	2
1. Структура на администрацията.....	3
Обща администрация	3
Специализирана администрация	3
2. Информационно и технологично осигуряване на НБКРС.....	4
3. Организация на работа в условията на извънредна епидемична обстановка	4
II. ФИНАНСОВО-СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ	4
1. Бюджет и финансов контрол	4
2. Процедури по ЗОП	6
III. ПРОЦЕДУРИ ПО ЗСРС	6
1. ОРГАНИ ПО ЧЛ. 13 ОТ ЗСРС.....	6
1.1. Искания	7
1.2. Материалноправни основания за използване на СРС.....	11
1.3. Резултати от извършените проверки	12
2. ОРГАНИ ПО ЧЛ. 15 ОТ ЗСРС	14
2.1. Разрешения.....	15
2.2. Откази	16
2.3. Резултати от извършени проверки.....	17
3. ОРГАНИ ПО ЧЛ. 20 ОТ ЗСРС	19

3.1. Оперативни способи.....	19
3.2. Резултати от извършени проверки	22
Отказ от прилагане на СРС по чл. 22, ал. 3 от ЗСРС	22
Процедури, при които е налице прекъсване между първоначалното искане и неговото продължение	22
Процедури, при които е надвишен законово допустимия срок за прилагане на СРС	22
IV. ДЕЙНОСТ НА НБКРС ПО ЗСРС.....	23
1. Извършване на проверки, анализ на резултатите от извършените проверки.....	23
2. Становища и указания до органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС	24
3. Взаимодействие с държавни органи и неправителствени организации, имащи отношение към ЗСРС и защита правата и свободите на гражданите	25
V. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА СРС, СЪХРАНЯВАНЕ И УНИЩОЖАВАНЕ НА ПРИДОБИТАТА ИНФОРМАЦИЯ	28
1. Веществени доказателствени средства	28
2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС и изготвяне на доклад до органа по чл. 15 от ЗСРС	30
VI. ЗАЩИТА НА ПРАВАТА И СВОБОДИТЕ НА ГРАЖДАНИТЕ СРЕЩУ НЕЗАКОНОСЪОБРАЗНО ПРИЛАГАНЕ НА СРС	31
1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС	31
2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКРС	33
VII. МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ	34
VIII. ИЗВОДИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ	35

ИЗПОЛЗВАНИ СЪКРАЩЕНИЯ

АП	Апелативна прокуратура
АС	Апелативен съд
АСпНС	Апелативен специализиран наказателен съд
АСпП	Апелативна специализирана прокуратура
ВДС	Веществени доказателствени средства
ВКП	Върховна касационна прокуратура
ВКС	Върховен касационен съд
ВоАП	Военно-апелативна прокуратура
ВоАС	Военно-апелативен съд
ВоОП	Военно-окръжна прокуратура
ВоС	Военен съд
ВСС	Висш съдебен съвет
ГДБОП	Главна дирекция „Борба с организираната престъпност“
ГДП	Главна дирекция „Гранична полиция“
ГДНП	Главна дирекция „Национална полиция“
Гр.д.	Гражданско дело
ГС към ВСС	Граждански съвет към Висшия съдебен съвет
ДАНС	Държавна агенция „Национална сигурност“
ДАР	Държавна агенция „Разузнаване“
ДАТО	Държавна агенция „Технически операции“
ДВС	Дирекция „Вътрешна сигурност“
ДКСИ	Държавна комисия по сигурността на информацията
ЕДПРБ	Европейски делегирани прокурори в Република България
ЕСПЧ	Европейски съд по правата на човека
ЗАДв.	Закон за адвокатурата
ЗДОИ	Закон за достъп до обществена информация
ЗОП	Закон за обществените поръчки
ЗОДОВ	Закон за отговорността на държавата и общините за вреди
ЗСРС	Закон за специалните разузнавателни средства
КЗПЧОС	Конвенция за защита на правата на човека и основните свободи
ККССПИСРСАДЗЕС	Комисия за контрол на службите за сигурност, прилагането и използването на специалните разузнавателни средства и достъпа до данните по Закона за електронните съобщения, комисия в НС

КПКОНПИ	Комисия за противодействие на корупцията и отнемане на незаконно придобитото имущество
КС на Република България	Конституционен съд на Република България
МВР	Министерство на вътрешните работи
МО	Министерство на отбраната
МП	Министерство на правосъдието
НБКСРС, Бюрото, Националното бюро	Национално бюро за контрол на специалните разузнавателни средства
НИП	Национален институт на правосъдието
НК	Наказателен кодекс
НПК	Наказателно-процесуален кодекс
НС	Народно събрание
ОДМВР	Областна дирекция на Министерството на вътрешните работи
ОП	Окръжна прокуратура
ОПГ	Организирана престъпна група
ОС	Окръжен съд
ПАС	Правилник за администрацията в съдилищата
ПАПРБ	Правилник за администрацията на Прокуратурата на Република България
ПРБ	Прокуратура на Република България
РП	Районна прокуратура
РС	Районен съд
СВИ	Служба „Военна информация“ към министъра на отбраната
СВП	Служба „Военна полиция“
СВР	Служба „Военно разузнаване“ към министъра на отбраната
СГП	Софийска градска прокуратура
СГС	Софийски градски съд
СДВР	Столична дирекция на вътрешните работи
СпНС	Специализиран наказателен съд
СпП	Специализирана прокуратура
СРС	Специални разузнавателни средства
СЮБ	Съюз на юристите в България
ЦАИС ЕОП	Централизирана автоматизирана информационна система „Електронни обществени поръчки“
ЧНД	Частно наказателно дело

ВЪВЕДЕНИЕ

С промените в ЗСРС през 2013 г. в резултат на препоръката в т. 87 от Решението на ЕСПЧ от 28.06.2007 г. по жалба № 62540/00 на „Асоциацията за европейска интеграция и права на човека и Екимджиев срещу България“ е създадено Националното бюро като независим държавен орган, който самостоятелно да упражнява правомощията си по цялостното наблюдение на процедурите по разрешаване, прилагане и използване на специалните разузнавателни средства, съхраняването и унищожаването на информацията, получена чрез тях, както и за защита правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното им използване.

Националното бюро осъществява дейността си на основата на принципите на законност и политически неутралитет.

Наблюдението на процедурите се реализира чрез извършване на проверки на органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС, с цел да бъде гарантирана защитата на правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното използване на СРС.

Настоящият доклад представя дейността на НБКСРС през 2021 г. Изготвен е в изпълнение на чл. 34б, ал. 7 от ЗСРС за представяне пред Народното събрание на информация за извършената дейност на Бюрото в съответствие със своите функции и правомощия. Докладът съдържа:

- ✓ обобщени данни за процедурите по искане, разрешаване, прилагане и използване на СРС, по съхраняване и унищожаване на получената информация и за изготвените ВДС;
- ✓ анализ на резултатите и констатираните в хода на извършените проверки проблеми и препоръки за тяхното отстраняване;
- ✓ информация за дейността по защита на правата и свободите на гражданите;
- ✓ информация в областта на международното сътрудничество и за взаимодействието с ресорната комисия в Народното събрание и с други държавни органи и неправителствени организации.

Важна цел за настоящия състав на НБКСРС е поддържане на добър междуинституционален диалог с органите на законодателната, съдебната и изпълнителната власт, както и с неправителствения сектор за утвърждаване и усъвършенстване на добрите практики, установени от създаването на НБКСРС, както и за защита на основните права и свободи на гражданите, заложи в Конституцията на Република България.

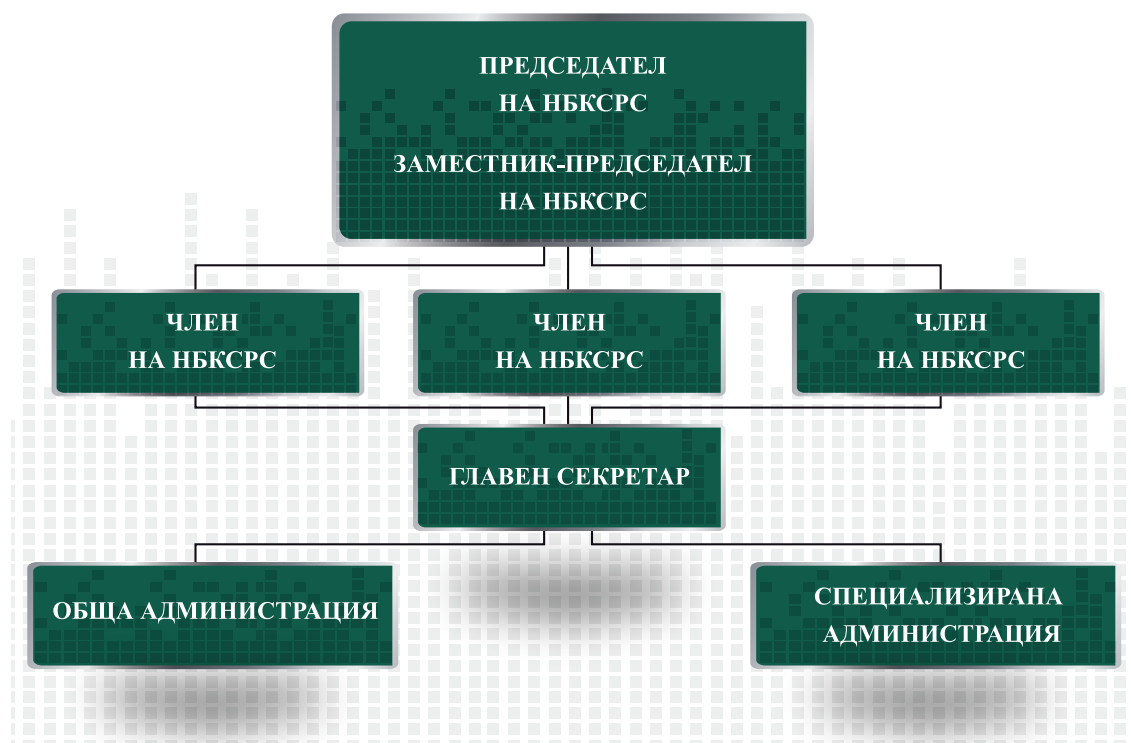
В съдържанието на доклада са включени статистически данни относно броя на лицата, спрямо които са били прилагани СРС през отчетния период, изготвените искания, издадените разрешения и приложените оперативни способности. Представена е и информация в

областта на международното сътрудничество, както и за взаимодействието с ККССПИСРСДДЗЕС в Народно събрание и с други държавни органи и неправителствени организации. В доклада са включени и раздели за състава и структурата на Националното бюро, функциите на общата и специализираната администрация, организацията на административната и финансово-стопанската дейност, както и за изпълнението на бюджета. В заключителния раздел са изложени приоритетите в дейността за следващия отчетен период.

Публикуването на настоящия годишен доклад повишава прозрачността чрез информирание на обществото относно дейността на службите за сигурност, обществен ред и прокуратурата при използването на СРС.

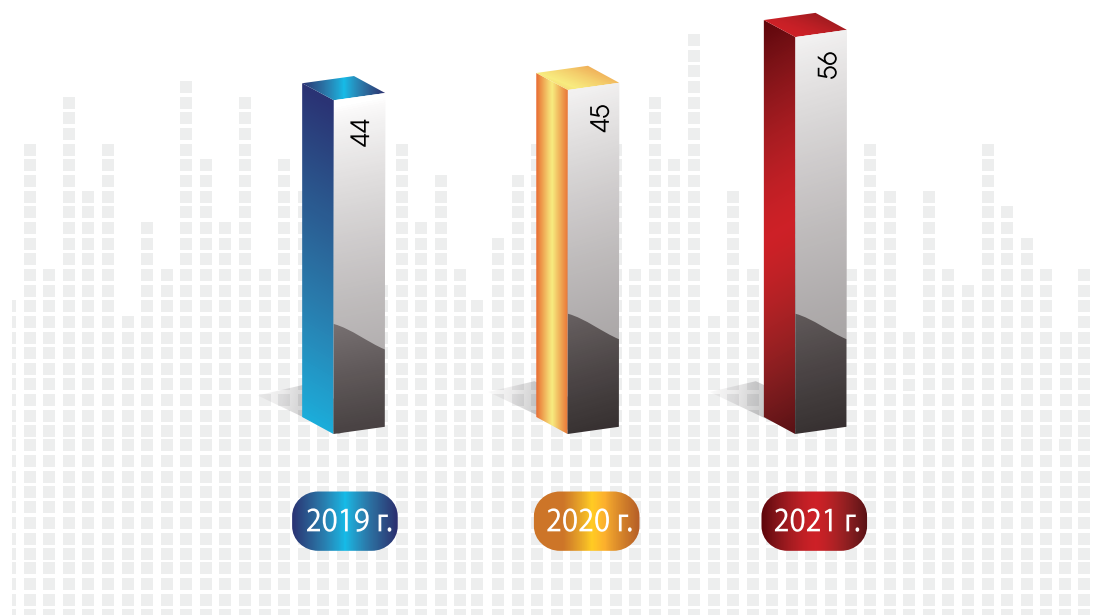
I. СЪСТАВ НА НБКРС. ЗАСЕДАНИЯ И ПРИЕТИ РЕШЕНИЯ. ОРГАНИЗАЦИЯ НА АДМИНИСТРАТИВНАТА ДЕЙНОСТ

На 21.12.2018 г., с решение на 44-то Народно събрание, са избрани председател на НБКРС, заместник-председател и трима членове за срок от 5 години. През първото полугодие на 2021 г. Националното бюро функционира в пълен състав: председател Пламен Колев, заместник-председател Илко Желязков и членове – Огнян Атанасов, Илия Ганев и Огнян Стоичков. С решение на 46-то Народно събрание от 28.07.2021 г., на основание чл. 34д, ал. 6, т. 1 от ЗСРС, са прекратени правомощията на Илко Желязков като член и заместник-председател на НБКРС. Общата численост на персонала е 21 щатни бройки, от тях действително заети към края на 2021 г. са 18 щатни бройки.

През годината са проведени 56 заседания. За периода 2021 г., НБКРС е приело общо 740 решения. За сравнение – през 2019 г. НБКРС е заседавало 44 пъти, а през 2020 г. броят на заседанията е бил 45. (Фиг. 1)

ФИГУРА 1

1. Структура на администрацията

Съгласно чл. 34б, ал. 1, ал. 3 и ал. 4 от ЗСРС Националното бюро е постоянно действащ независим държавен орган, първостепенен разпоредител с бюджет. НБКРС е институция, създадена със закон и е юридическо лице на бюджетна издръжка – чл. 34б, ал. 2 от ЗСРС.

Обща администрация

Общата администрация подпомага осъществяването на правомощията на НБКРС, създава условия за осъществяване дейността на специализираната администрация и извършва техническите дейности по административното обслужване. В Общата администрация е сформиран сектор „Финанси и счетоводство“, който осъществява планирането, управлението и контрола на финансовите ресурси, финансовото осигуряване дейността на НБКРС и неговата администрация.

Специализирана администрация

Специализираната администрация подпомага осъществяването на правомощията на НБКРС, като участва в извършването на проверки на

органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС относно спазването на закона по отношение на дейности, свързани с разрешаване, използване и прилагане на СРС, съответно съхраняване или унищожаване на придобитата чрез тях информация, като анализира, систематизира и обобщава информация и изготвя експертни становища и предложения.

2. Информационно и технологично осигуряване на НБКСРС

През 2021 г. успешно са въведени в експлоатация информационна система за електронен документооборот, системи за видеонаблюдение, контрол на достъпа и работното време, както и информационен портал на НБКСРС. Надеждността на ИТ в инфраструктурата на НБКСРС се гарантира чрез конфигурирането и поддръжката на нови хардуерни и софтуерни продукти и обновяването на операционните системи на сървърите.

3. Организация на работа в условията на извънредна епидемична обстановка

През отчетния период в НБКСРС продължи да се прилага ефективна организация на работа в условията на извънредна епидемична обстановка, с цел нормално функциониране на администрацията и опазване живота и здравето на служителите. В съответствие с разпоредбите на Закона за мерките и действията по време на извънредното положение, обявено с решение на Народното събрание от 13 март 2020 г. и за преодоляване на последиците, решенията на Министерския съвет за обявяване и удължаване срока на извънредната епидемична обстановка, причинена от разпространението на COVID-19 и заповедите на министъра на здравеопазването за въвеждане на противо-епидемични мерки на територията на страната, своевременно със заповеди на председателя на НБКСРС са въведени превантивни и организационни мерки. Мерките включват осигуряване на средства за извършване на постоянна дезинфекция и постоянно използване на лични предпазни средства от служителите, ограничаване на контактите и командировките, спазване на социална дистанция и строг пропускателен режим.

II. ФИНАНСОВО-СТОПАНСКА ДЕЙНОСТ

1. Бюджет и финансов контрол

Националното бюро прилага програмен формат на бюджет като се изпълнява бюджетна програма „Контрол на специалните

разузнавателни средства“ във функционална област „Наблюдение на процедурите по разрешаване, прилагане и използване на специални разузнавателни средства“.

Със Закона за държавния бюджет на Република България за 2021 г. е приет бюджет на НБКРС в размер на 1 693 700 лв.

В резултат на извършените през годината промени по бюджета на Националното бюро, уточненият план на разходите за 2021 г. е в размер на 1 500 400 лв. Общият размер на извършените през 2021 г. разходи е 1 490 809 лв., представляващи 99,36 % от уточнения план.

През 2021 г. е извършен финансов одит от Сметна палата на Република България на Годишния финансов отчет на НБКРС за 2020 г. С изготвения окончателен одитен доклад е изразено мнение, че отчетът на Националното бюро дава вярна и честна представа за финансовото му състояние, за финансовите резултати от дейността му и паричните потоци към 31.12.2020 г.

Финансовото управление и контрол в НБКРС се осъществява чрез системата за финансово управление и контрол, включваща политики, процедури и дейности, целящи да се осигури разумна увереност, че целите на организацията се постигат чрез съответствие със законодателството, вътрешните актове и договори; надеждност и всеобхватност на финансовата и оперативна информация; ефективност, ефикасност и икономичност на дейностите; опазване на активите и информацията; предотвратяване и разкриване на измами и нередности. Въведени са процедури за осъществяване на текущ контрол върху изпълнението на поетите финансови ангажименти и сключените договори и за последваща оценка на изпълнението.

Показатели	Закон за 2021 г. (в лв.)	Уточнен план за 2021 г. (в лв.)	Отчет за 2021 г. (в лв.)	Изпълнение % спрямо уточнения план
РАЗХОДИ:	1 693 700	1 500 400	1 490 809	99,36%
Текущи разходи	1 595 400	1 395 100	1 386 291	99,37%
Персонал	1203700	1150625	1146948	99,68%
Издържка и други текущи разходи	391700	244475	239343	97,90%
Капиталови разходи	98 300	105 300	104 518	99,26%

2. Процедури по ЗОП

През отчетния период е сключен договор между НБКСРС и Националния доверителен екофонд за финансиране по проект на Инвестиционната програма за климата - Схема за насърчаване използването на електрически превозни средства. В рамките на проекта, чрез доставката на електрическо превозно средство, се подпомага прилагането на ефективни мерки за опазване на околната среда, оптимизиране на разходите и модернизиране на материалната база на Бюрото.

На 18.10.2021 г. на Националната платформа за електронно възлагане на обществени поръчки ЦАИС ЕОП е обявена 1 обществена поръчка по чл. 20, ал. 3, т. 2 от ЗОП чрез събиране на оферти с обява при условията на чл. 187 от ЗОП.

Съобразно проведената обществена поръчка и сключен Договор за финансиране на проект за насърчаване използването на електромобили, Националният доверителен екофонд възстанови на НБКСРС сумата в размер на 20 000 лв.

III. ПРОЦЕДУРИ ПО ЗСРС

Националното бюро осъществява наблюдение на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на специалните разузнавателни средства, както и съхраняването и унищожаването на информацията, получена чрез тях. Бюрото има за задача да защитава правата и свободите на гражданите срещу незаконосъобразното използване на СРС. Дейностите са регламентирани в частта от чл. 34б до чл. 34з от ЗСРС.

През 2021 г. са използвани СРС по отношение на 2632 лица и по отношение на 129 обекта за установяване самоличността на лица. Изготвени са 4580 искания за използване на СРС, по които съдиите са постановили 4056 разрешения и 524 отказа.

В сравнение с 2020 г. исканията са намалели със 788 бр. или 14,68%, разрешенията с 947 бр. или 18,93%, и лицата с 410 или 13,48%, а за обекти с 43 или 25%.

В резултат на приложените СРС са изготвени 1007 броя ВДС. Спрямо 2020 г. намалението при тях е с 82 бр. или 7,53%.

1. ОРГАНИ ПО ЧЛ. 13 ОТ ЗСРС

Право да използват СРС съобразно тяхната компетентност имат органите, посочени в чл. 13, ал. 1 - 4 и чл. 34н от ЗСРС.

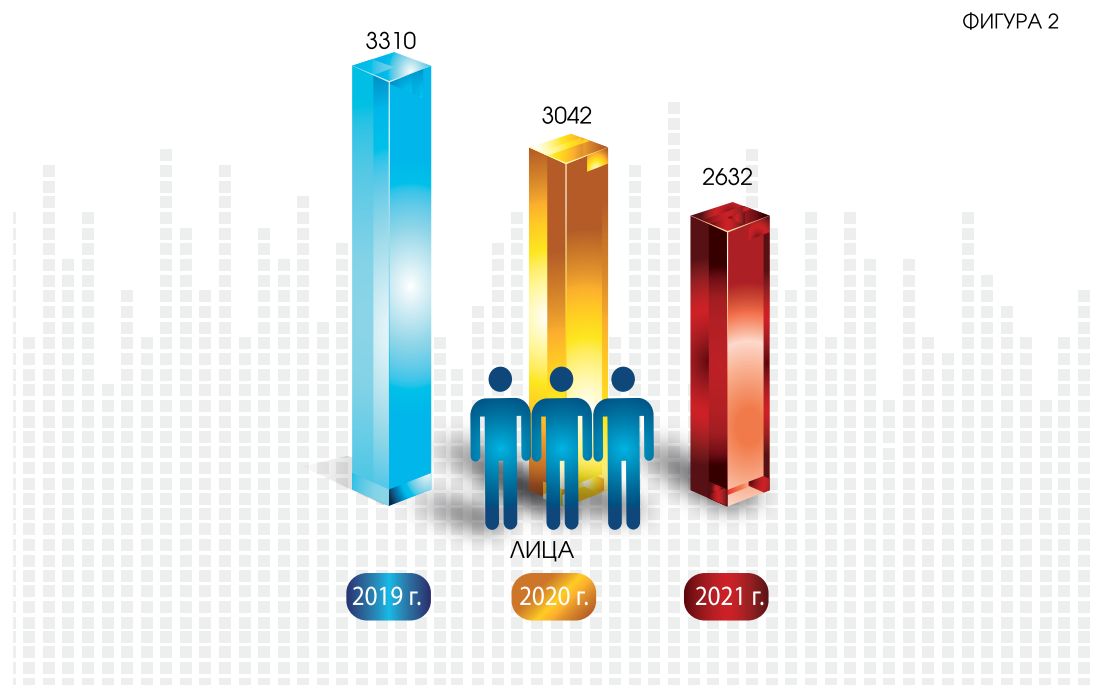
Следва да се отбележи, че от месец юни 2021 г. Република България участва в новата европейска структура с европейски делегирани прокурори, в съответствие с Регламент (ЕС) 2017/1939 на Съвета от 12 октомври 2017 г. Съгласно чл. 173, ал. 1 от НПК (чл. 13, ал. 2 от ЗСРС), европейските делегирани прокурори, в качеството им на наблюдаващи прокурори, са компетентни органи да искат използване на СРС по досъдебни производства за разкриване на престъпления по дела, подсъдни на Специализирания наказателен съд, и да използват събраните чрез тях данни и веществени доказателствени средства.

Европейските делегирани прокурори са част от Европейската прокуратура, която е независим орган на Европейския съюз, отговарящ за разследването, наказателното преследване и предаването на съд за престъпления против финансовите интереси на Европейския съюз, включващи измами, корупция, изпиране на пари и трансгранични измами с данък върху добавената стойност.

На ЕДПРБ, в качеството им на орган по чл. 13, ал. 2 от ЗСРС са предоставени образец на Регистър за използване на СРС и Правила за воденето му, утвърдени със заповед на председателя на НБКРС в изпълнение на чл. 34е, ал. 3 от ЗСРС.

1.1. Искания

През 2021 г. са използвани СРС по отношение на 2632 лица¹ при 3042 през 2020 г., 3310 през 2019 г. (Фиг. 2)

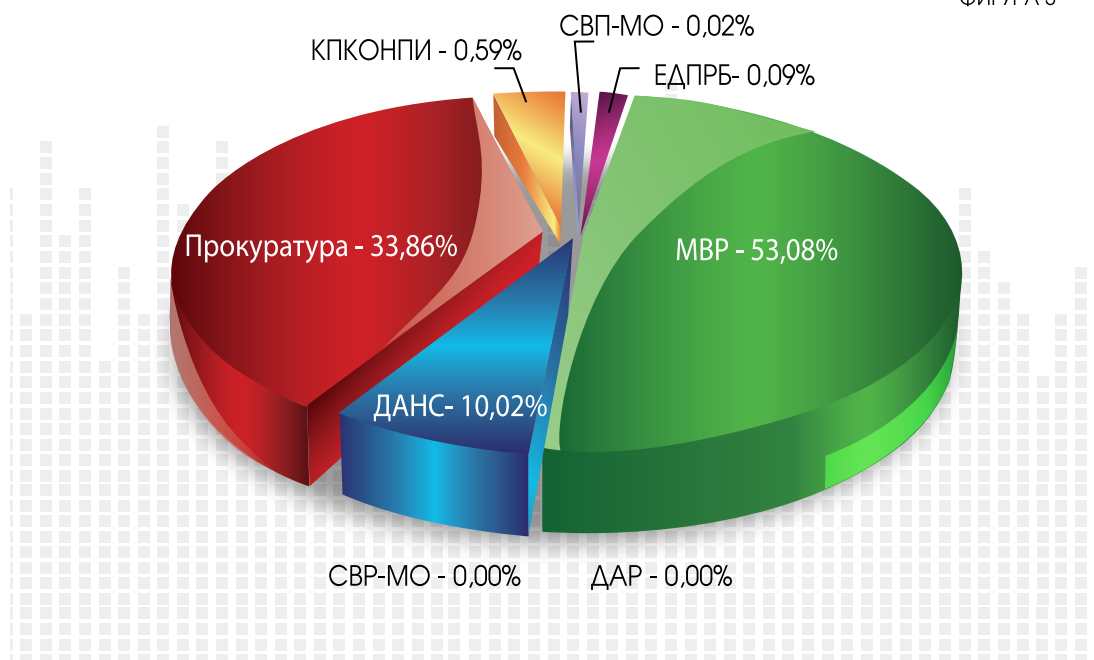

1) По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

През 2021 година относителният дял на заявителите към общия брой инициирани процедури е:

- МВР – 53,08% (при 51,12% през 2020 г., 53,73% през 2019 г.);
- ПРБ – 33,86% (при 36,98% през 2020 г., 37,95% през 2019 г.);
- ДАНС – 10,02% (при 7,28% през 2020 г., 5,69% през 2019 г.);
- КПКОНПИ – 0,59% (при 3,48% през 2020 г., 2,43% през 2019 г.);
- ЕДПРБ – 0,09%;
- СВП-МО – 0,02% (при 0,22% през 2020 г., 0,20% през 2019 г.);
- СВР-МО – 0%;
- ДАР – 0%. (Фиг. 3)

ФИГУРА 3

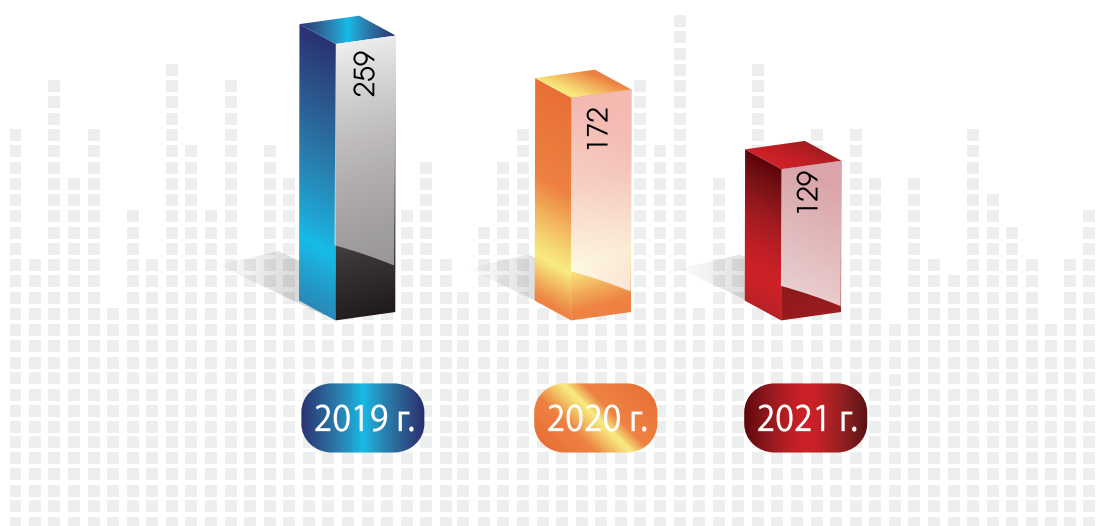

Сравнението на данните показва, че инициираните процедури от органите на МВР и прокуратурата са над 86% от общия брой.

В 129 случая² СРС са използвани по отношение на обекти за установяване самоличността на лица, за които е имало данни и основание да се предполага, че подготвят, извършват или са извършили тежко умишлено престъпление от изброените в закона (чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС). (Фиг. 4)

²) По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

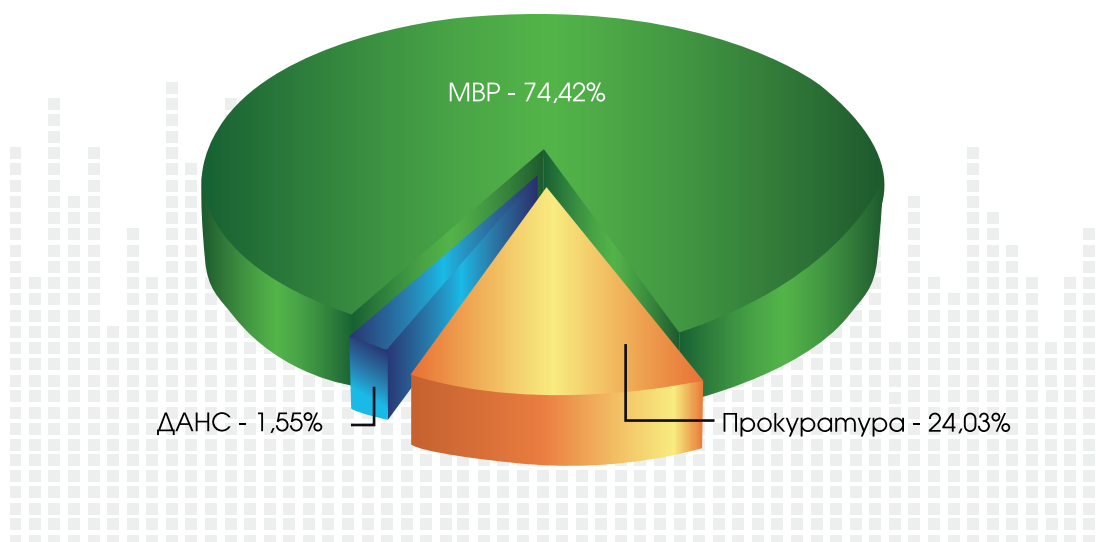
ФИГУРА 4

Съпоставяйки данните през последните няколко години, след 2018 г. се наблюдава намаляване на случаите при използване на тази процедура.

Процедурите по чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС се разпределят между органите по чл. 13 от ЗСРС в следното съотношение: МВР – 74,42% (при 85,78% през 2020 г., 85,82% през 2019 г.); прокуратура – 24,03% (при 12,28% през 2020 г., 13,70% през 2019 г.); ДАНС – 1,55% (при 1,78% през 2020 г., 0,48% през 2019 г.). (Фиг. 5)

ФИГУРА 5

Видно от графиката, органите на МВР са тези, които най-често използват СРС, с цел установяване самоличността на лица и за разкриване извършителите на престъпления.

През 2021 г. по 373 процедури (13,51% от общия брой) прилагането на СРС е започнало по реда и при условията на чл. 17 от ЗСРС³ (за сравнение: 435 или 14,38% през 2020 г., 548 или 16,56% през 2019 г.).

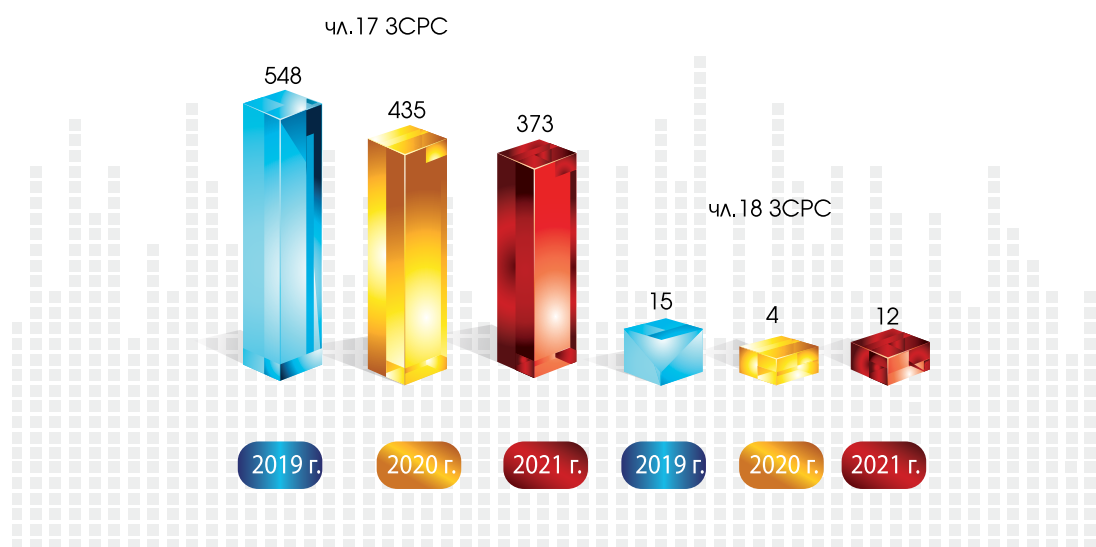
В отделни случаи беше констатирано, че хипотезата на чл. 17 от ЗСРС се използва с цел ускоряване стартирането на процедурата по прилагане на СРС.

Предвид констатациите на Националното бюро, отразени в доклада за 2021 г., са дадени указания за прецизиране използването на тази специална норма на закона.

В резултат на дадените указания, случаите, в които се иска прилагането на СРС да започне в хипотезата на чл. 17 от ЗСРС, са редуцирани, като основанията за незабавното започване се посочват изрично.

През 2021 г. при 12 процедури (0,43% от общия брой) прилагането е започнало при условията на чл. 18 от ЗСРС⁴ (за сравнение: 4 процедури или 0,13% през 2020 г., 15 процедури или 0,45% през 2019 г.). (Фиг. 6)

ФИГУРА 6

През отчетния период по 2761 процедури спрямо лица и обекти са били изготвени 4580 искания (за сравнение: през 2020 г. – 3196 процедури по 5368 искания, през 2019 г. – 3569 процедури по 6039 искания)⁵.

3) Прилагане в неотложни случаи, започващо веднага след разрешение на съдия.

4) Прилагане без предварително разрешение от съдия при непосредствена опасност от извършване на тежки умишлени престъпления или заплаха за националната сигурност.

5) По данни на органите по чл.15 и чл. 20 от ЗСРС. Броят на исканията е по-голям от броя на лицата и обектите, защото по отношение на едно лице има повече от едно искане (при появяване на нов комуникатор, адрес, превозно средство и др.).

Видно от данните, през последните три години процедурите и исканията са намалели значително. В сравнение с 2020 г. процедурите са намалели с 435 броя, а исканията със 788 броя, а в сравнение с 2019 г. намалението на процедурите е с 808 броя, а на исканията с 1459 броя.

Анализът на статистическите данни и констатациите от проверките на НБКРС налагат изводите, че през последните години броят на лицата, спрямо които се използват СРС, намалява, както и че органите по чл. 15 от ЗСРС са завишили критериите си при издаване на разрешения за прилагане на СРС и продължават наложената практика да изискват всички материали, на които се основава искането. Установено е, че в органите по чл. 13 от ЗСРС е създадена организация за повишаване на знанията и уменията на служителите за използване на СРС, както и за повишаване на вътрешния контрол при подготовка на исканията за използване на СРС. Въведения в някои структури вътрешноевропейски контрол по отношение използването на СРС е довел до по-прецизното планиране и подготовка за използване на този специфичен способ за доказване.

1.2. Материалноправни основания за използване на СРС

Използването на СРС е допустимо за предотвратяване и разкриване само на тежки умишлени престъпления, изрично посочени в чл. 172, ал. 2 от НПК и в чл. 3, ал. 1 от ЗСРС.

През 2021 г. СРС са използвани най-често във връзка с престъпления по чл. 321 НК (ОПГ) – 1732 бр., чл. 354а НК (наркотични вещества) – 787 бр., чл. 234 НК (акцизни стоки) – 197 бр., чл. 195 НК (кражби) – 167 бр., чл. 301 НК (подкуп) – 104 бр., по Глава първа от особената част на НК – 262 бр.⁶

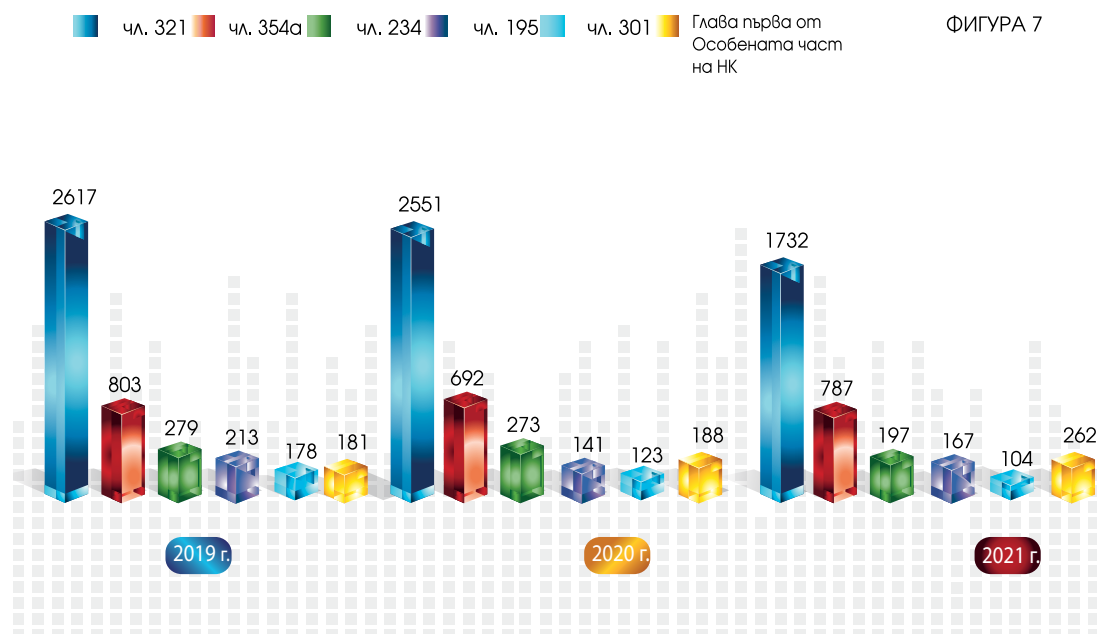
Сравнението показва, че през 2020 г. СРС са използвани най-често във връзка с престъпления по чл. 321 НК (ОПГ) – 2551 бр., чл. 354а НК (наркотични вещества) – 692 бр., чл. 234 НК (акцизни стоки) – 273 бр., чл. 195 НК (кражби) – 141 бр., чл. 301 НК (подкуп) – 123 бр., по Глава първа от особената част на НК – 188 бр.⁷

През 2019 г. СРС са използвани най-често във връзка с деяния по чл. 321 НК (ОПГ) – 2617 бр., чл. 354а НК (наркотични вещества) – 803 бр., чл. 234 НК (акцизни стоки) – 279 бр., чл. 195 НК (кражби) – 213 бр., чл. 301 НК (подкуп) – 178 бр., чл. 209 НК (измама) – 145 бр. (2,71%), по Глава

⁶) По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

⁷) По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

първа от особената част на НК – 181 бр.⁸ (Фиг. 7)

Фиг. 7. Използването на СРС за разкриване на тежки умишлени престъпления за периода 2019 г. – 2021 г.

Установено е, че и през 2021 г. продължава практиката органите по чл. 13 от ЗСРС да използват СРС най-често за разкриване на престъпления по чл. 321, чл. 354а, чл. 301, чл. 234, чл. 195 от НК и по Глава първа от особената част на НК.

За последните три години са се увеличили единствено случаите, при които са използвани СРС във връзка с престъпления по Глава първа от особената част на НК. При престъпления по чл. 321, чл. 234, чл. 195 и чл. 301 от НК има намаляване на случаите, а при престъпления по чл. 354а се наблюдава относителна стабилност на броя на използваните СРС.

1.3. Резултати от извършените проверки

В хода на проверките се установиха някои пропуски в процедурите по ЗСРС, изразяващи се в следното:

- непосочване на конкретен състав на престъплението – исканията съдържат описание на факти и обстоятелства, сочещи осъществяването на престъпна дейност, но не е посочена конкретната съставомерност по НК;
- недостатъчна обосновааност в исканията за квалифициране на извършваните деяния като тежки престъпления от допустимите в закона;

8) По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

- позоваване на състав на престъплението извън посочените в чл. 3, ал. 1 от ЗСРС, респ. чл. 172, ал. 2 от НПК;
- липса или недостатъчна информацията за съпричастност на лицата към описаната в исканията престъпна дейност;
- при образувано досъдебно производство искане за използване на СРС е подадено от орган по чл. 13, ал. 1 от ЗСРС.

В подобни случаи съдът отказва разрешаване използването на СРС.

Установени са практики, които НБКРС счита, че следва да бъдат коригирани:

- искане от заявителя за предсрочно прекратяване прилагането на СРС поради постигнат резултат, но не се иска изготвяне на ВДС и в доклада до съдията не се описва какъв е резултатът;
- дословно възпроизвеждане на информация от приложени СРС в искане за продължаване на срока за прилагане;
- дословно възпроизвеждане в искане за продължаване на срока за прилагане на СРС на информация, придобита от използване на СРС на разговори, за които има съмнение, че попадат в хипотезата на чл.33, ал. 3 от ЗАДв., за което, на основание чл. 34е, ал. 5 и ал. 6 от ЗСРС, са уведомени компетентните органи;
- искания за използване на СРС на основание чл. 17 от ЗСРС без да е мотивирана необходимостта за неотложност;
- искания и разрешения за прилагане на способа по чл. 8 от ЗСРС без да е налице индивидуализация на обекта, в който ще се прониква. Най-често в искането се посочва „на територията на цялата страна“;
- констатирани са единични случаи на унищожаване на информация извън регламентирания срок по чл. 31, ал. 3 от ЗСРС и са предприети действия за недопускане на повторни нарушения.

Остават актуални проблемите при прилагането на чл. 34н от ЗСРС. Прокуратурата трудно мотивира искането за използване на СРС и не може да изпълни разпоредбите на чл. 34н, ал. 2 от ЗСРС, предвид ограничената информация, която се получава от компетентния орган на чуждата държава. Ако престъплението, за което се иска използване на СРС, не попада в обхвата на чл. 3 или чл. 34и от ЗСРС, независимо от наличието на разрешение от съответния национален компетентен орган на молящата държава, това не е достатъчно основание българският съд да разреши прилагането на СРС на територията на Република България, включително и в случаите, когато това ще се

извършва от служители на съответната държава.

Тази трудност може да се преодолее единствено чрез усъвършенстване на законодателството, като се разпише ясна и точна процедура за прилагане на СРС на територията на страната при получаване на искане от съответните структури на чужди държави, с цел недопускане нарушаване на националното законодателство и същевременно да не се възпрепятства разследването на престъпление.

Същевременно при отделни заявители се констатираха и добри практики при прилагане на процедурите по ЗСРС:

- преодолян е проблемът от предходни години относно унищожаването на информацията по реда на чл. 175, ал. 7 от НПК от някои органи по чл. 13, ал. 2 от ЗСРС (чл. 172, ал. 1 от НПК). След инициране на работна среща с органите по чл. 15 и чл. 13, ал. 2 от ЗСРС от страна на НБКРС през 2021 г. се създаде организация за своевременното изготвяне на исканията по чл. 175, ал. 7 от НПК и даването на разрешенията за унищожаване на информацията, която не е послужила за изготвяне на ВДС;
- в искането се посочва конкретната оперативна информация с номер на лист от справката, намираща се в делото на оперативен отчет;
- при някои заявители е въведено електронно деловодство на исканията за използване на СРС.

2. ОРГАНИ ПО ЧЛ. 15 ОТ ЗСРС

Исканията на компетентните органи се предоставят на председателите на СГС, съответните окръжни или военни съдилища, на СпНС или на оправомощен от тях заместник-председател, които се произнасят в срок до 48 часа с мотивиран акт (чл. 15, ал. 1 от ЗСРС).

За престъпления, извършени от съдии, прокурори и следователи, техни съучастници и свидетелите, разрешение дава председателят на АС – София или оправомощен от него заместник-председател, ако делото е подсъдно на СГС, а в останалите случаи – председателят на ВоАС или на АСпНС, или оправомощен техен заместник. На това основание, съобразно компетентността си по чл. 15, ал. 4 от ЗСРС, АСпНС е постановил 29 разрешения спрямо 25 лица.

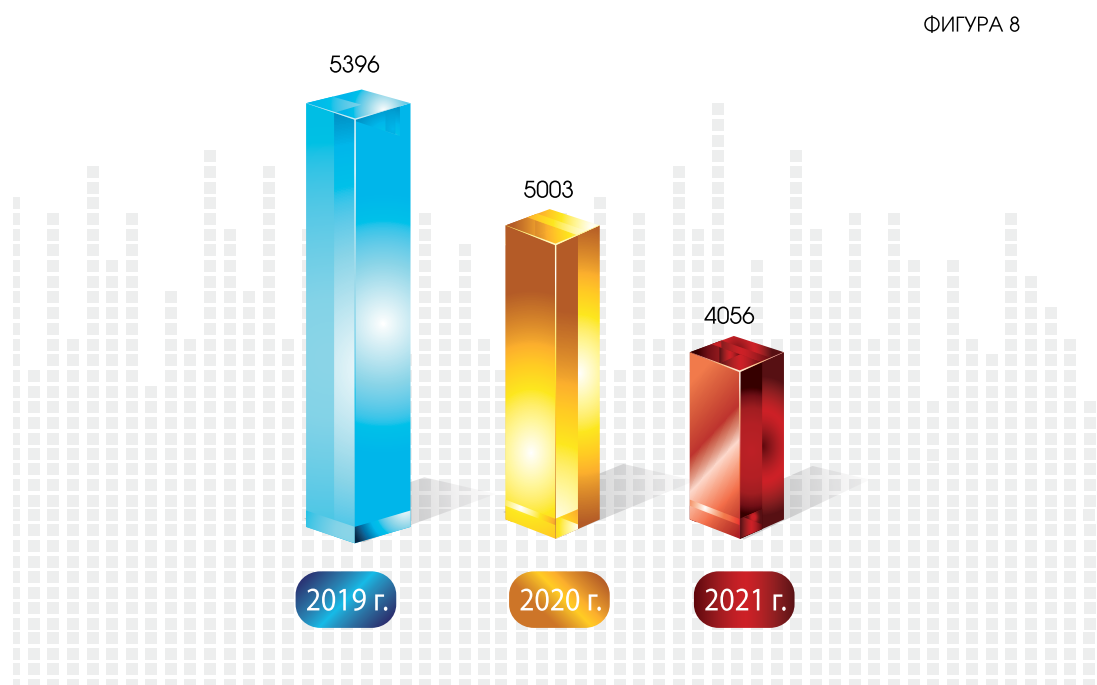
По искания спрямо председател на АС – София, ВоАС и АСпНС или негов заместник, се произнася заместник-председателят на ВКС, ръководещ Наказателната колегия. През 2021 г. няма постъпили искания, респективно постановени актове.

2.1. Разрешения

През 2021 г. органите по чл. 13 от ЗСРС са упражнили правото си да искат използване на СРС като са предоставили на органите по чл. 15 от ЗСРС общо 4580 искания за лица и обекти. От тях са разрешени 4056 (2602 по първоначални искания и 1454 за продължаване на срока)⁹.

През 2020 г. органите по чл. 13 от ЗСРС са упражнили правото си да искат използване на СРС като са предоставили на органите по чл. 15 от ЗСРС общо 5368 искания за лица и обекти. От тях са разрешени 5003.

От общо 6039 искания за лица и обекти през 2019 г. са разрешени 5396 (3799 по първоначални искания и 1597 за продължаване на срока). (Фиг. 8)

Фиг. 8. Разрешения за използването на СРС за периода 2019 г. – 2021 г.

През 2021 г. разрешенията са намалели с 947 спрямо 2020 г., което дава възможност да се направи извод за значително намаление на приложените СРС.

Разпределението по съдилища е както следва:

⁹ По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

Съд	Брой разрешения	Съд	Брой разрешения	Съд	Брой разрешения
СпНС	2002	ОС-Разград	78	ОС-Смолян	21
ОС-Пловдив	350	ОС-Велико Търново	67	ОС-Добрич	19
ОС-Стара Загора	198	ОС-Пазарджик	55	ОС-Силистра	17
СГС	120	ОС-Сливен	44	ОС-Враца	16
ОС-Русе	118	ОС-Перник	39	ОС-Ямбол	9
ОС-Бургас	111	ОС-Шумен	35	ОС-Монтана	8
ОС-Видин	111	ОС-София	31	ОС-Търговище	6
ОС-Кюстендил	96	ОС-Кърджали	30	ВоС-Сливен	6
ОС-Благоевград	94	АСпНС	29	ВоС-Пловдив	2
ОС-Варна	93	ОС-Ловеч	28	АС-София	0
ОС-Хасково	91	ВС-София	24	ВоАС	0
ОС-Плевен	85	ОС-Габрово	23	ВКС	0

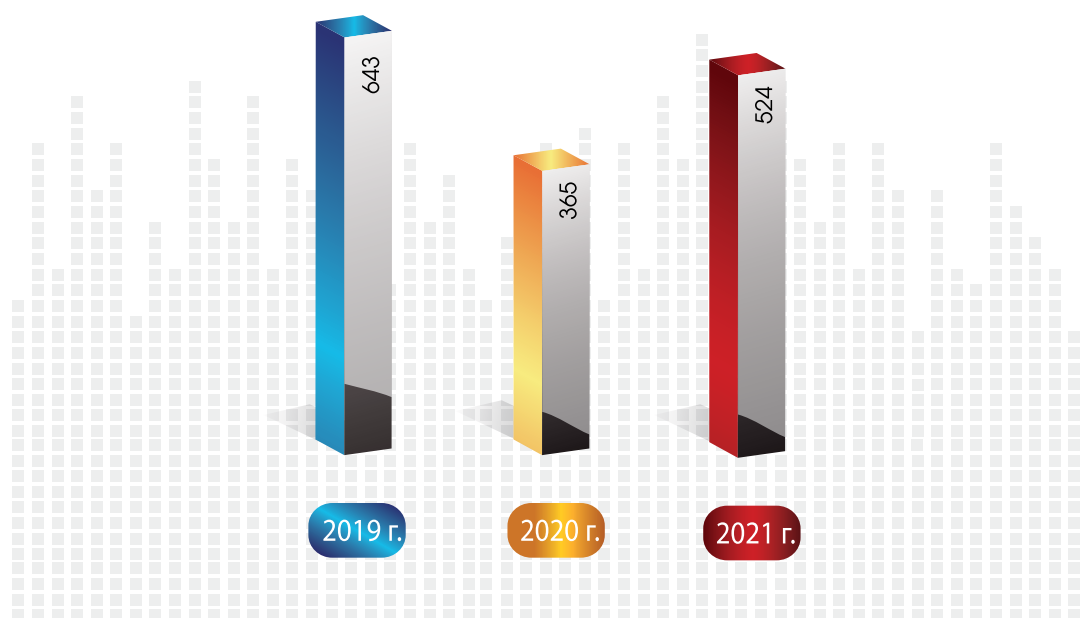
През годината по искания на главния прокурор са постановени 2 разрешения спрямо 2 лица. От ВКП са изготвени 2 искания за прилагане на СРС по чл. 34н от ЗСРС и са постановени 2 разрешения.

И през 2021 г. СпНС се е произнесъл по най-много искания (50,81% от всички постъпили в съдилищата).

2.2. Откази

През 2021 г. съдиите са постановили откази по 524 искания за прилагане на СРС¹⁰ (през 2020 г. отказите са 365, а през 2019 г. са 643). (Фиг. 9)

ФИГУРА 9

Фиг. 9. Откази за използването на СРС за периода 2019 г. – 2021 г.

¹⁰⁾ По данни на органите по чл. 15 от ЗСРС.

И през 2021 г. се запазва тенденцията съдилищата, в които постъпват най-много искания, да постановяват най-голям относителен брой откази.

В СпНС през годината са постъпили 2327 искания и са постановени 325 отказа, което представлява 13,97% от внесените в съда искания, в ОС-Пловдив са постъпили 392 искания и са постановени 42 отказа, което е 10,71%, а в СГС са постъпили 194 искания и са постановени 74 отказа, което е 38,14%).

През 2021 г. относителният дял на постановените откази по искания на заявители е както следва:

Година	Откази		
	2019	2020	2021
Структура			
Прокуратура	9,90%	6,05%	16,31%
ДАНС	14,75%	7,16%	13,51%
МВР	10,33%	2,87%	8,39%
КПКОНПИ	20,69%	2,67%	0

Основните причини за постановяване на откази се дължат на липса или недостатъчност на данните за съпричастност на лицето към описаната престъпна дейност, липса на данни за наличие на ОПГ (несъответствие с легалната ѝ дефиниция в чл. 93, т. 20 от НК), липса на мотиви за невъзможност или изключителни трудности за събиране на необходимите данни без използване на СРС, непосочване на постигнатите резултати в исканията за продължаване срока на прилагане, и др.

През годината съдиите, упражнявайки правомощието си, свързано с контрол за законосъобразността на процедурите по ЗСРС, са постановили и 174 акта, в които частично са отказали прилагането на отделни оперативни способности или за отделни състави на престъпления, или са намалили поискани срокове за прилагане на СРС.

2.3. Резултати от извършени проверки

Данните от 2021 г. позволяват да се направи извод, че съдебният контрол на процедурите по разрешаване използването на СРС е завишен. Считаме, че следва да се повиши контролът от страна на съда в процеса на прилагане на СРС и по отношение на съхраняването и

унищожаването на информацията, придобита чрез тях.

- При осъществяване на наблюдението и контрола на процедурите НБКСПС установи отделни случаи, при които орган по чл. 15 от ЗСПС не е спазил законоустановения 48-часов срок за произнасяне по искания за използване на СПС.

- ✓ При извършените проверки се установи, че продължава практиката в разрешенията (респ. исканията) за престъпления по чл. 321 от НК да не се посочва вторичната престъпна дейност, за която се иска използването на СПС. Точното изписване на конкретната правна норма е съществен елемент от разрешението (искането), защото това е основата, на която е формирано вътрешното убеждение и точното прилагане на закона за осъществен престъпен състав.

- ✓ В редки случаи се констатира, че при органите по чл. 15 от ЗСПС постъпват искания от различни заявители по отношение на едно и също лице за разкриване на едно и също престъпление. Съдиите са постановили откази, като по този начин са предотвратили нарушение на закона по отношение на максимално допустимите срокове за прилагане на СПС.

- ✓ Констатиран е случай, когато съдията е дал разрешение за прилагане на СПС по отношение на лице по искане на заявител за 6 месеца, а после е разрешил прилагането спрямо същото лице и за същото деяние на друг заявител. ДАТО е установила надвишаването на срока, не е приложила СПС и е уведомила заявителя и съдията. Съдията е отменил разрешението си.

Националното бюро счита, че въвеждането на единен електронен регистър за СПС при органите по чл. 15 от ЗСПС е наложително и няма да се допуска прилагане на СПС спрямо едно и също лице за едно и също деяние от различни заявители, както и надвишаване на сроковете за прилагане на СПС.

- ✓ Продължава практиката органът по чл. 15 от ЗСПС, воден от изложението в мотивите на искането, да променя правната квалификация на престъплението, за разкриването на което се иска използване на СПС.

Според НБКСПС подобна практика е неприемлива и съдиите би следвало да отказват прилагане на СПС по арг. на чл. 15, ал. 1 от ЗСПС – съдиите дават писмено разрешение за използване на СПС или отказват използването им, като мотивират актовете си.

✓ Установени са случаи, при които е констатирано прекъсване между крайния срок на първоначалното искане и началния срок на искането-продължение. За недопускане на подобни нарушения НБКРС даде задължителни указания още през 2020 г., в които изрично се указва, че между първоначалното искане и искането за продължаване на срока не трябва да има прекъсване. В противен случай искането за продължаване на срока следва да се счита като първоначално искане за прилагане на СРС.

При извършване на комплексните проверки НБКРС установи и въвеждането на практики, с които допълнително се гарантира защитата правата на гражданите и с тях не се допуска нарушаване на законовите разпоредби. Така например:

- съдията е изискал от заявителя да посочва в искането си за използване на СРС спрямо лице, дали по отношение на ползвания комуникатор до момента е прилагана процедурата по чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС. Целта е да не се допусне надвишаване на максимално определеният срок за използване на СРС по отношение на едно лице, ползвател на определен комуникатор, ако този комуникатор вече е бил под контрол по реда на чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС;
- съдията изисква от заявителите описване на мотиви за прилагане на оперативните способности и резултатите от всеки един от тях.

3. ОРГАНИ ПО ЧЛ. 20 ОТ ЗСРС

Съгласно чл. 20 от ЗСРС специалните разузнавателни средства, се осигуряват и прилагат единствено от Държавна агенция „Технически операции“, специализирана дирекция „Технически операции“ на Държавна агенция „Национална сигурност“, Министерство на вътрешните работи - за способите по чл. 10б и 10в, от ЗСРС, както и за способа по чл. 10а от ЗСРС, в случаите, когато се използва служител под прикритие.

Държавна агенция „Разузнаване“ и разузнавателните служби на Министерството на отбраната могат да притежават и прилагат специални разузнавателни средства в рамките на своята компетентност.

3.1. Оперативни способности

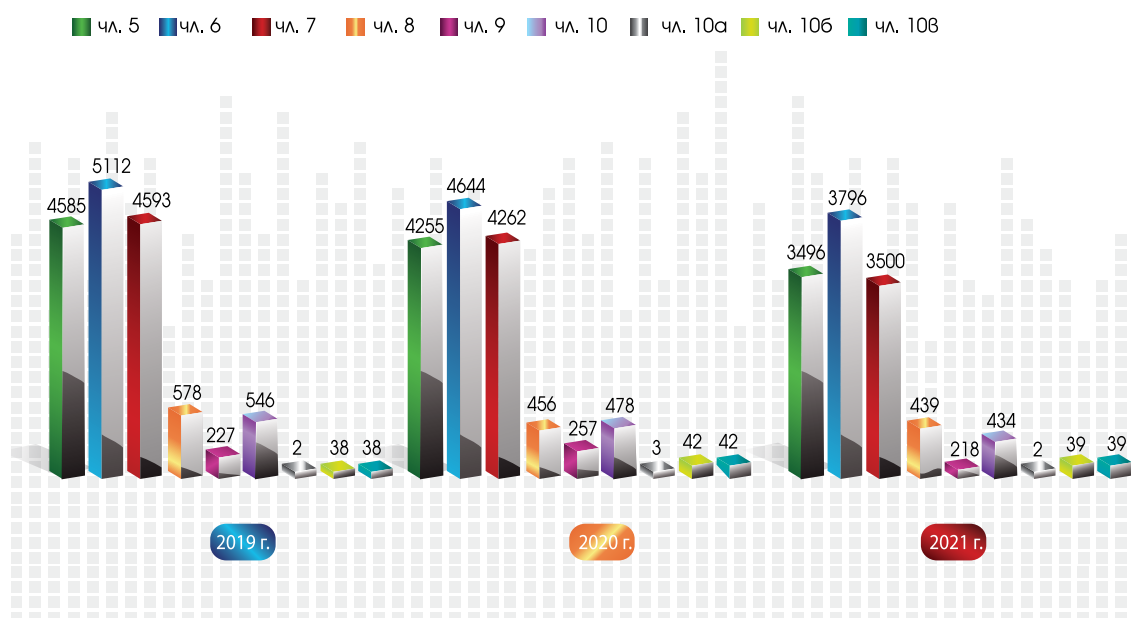
Общият брой разрешени за прилагане оперативни способности за 2021 г. е 11963 (през 2020 г. те са 14439 бр., през 2019 г. – 15719 бр.).

Броят на оперативните способности (разрешени/приложени) по видове е както следва¹¹⁾:

¹¹⁾ По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

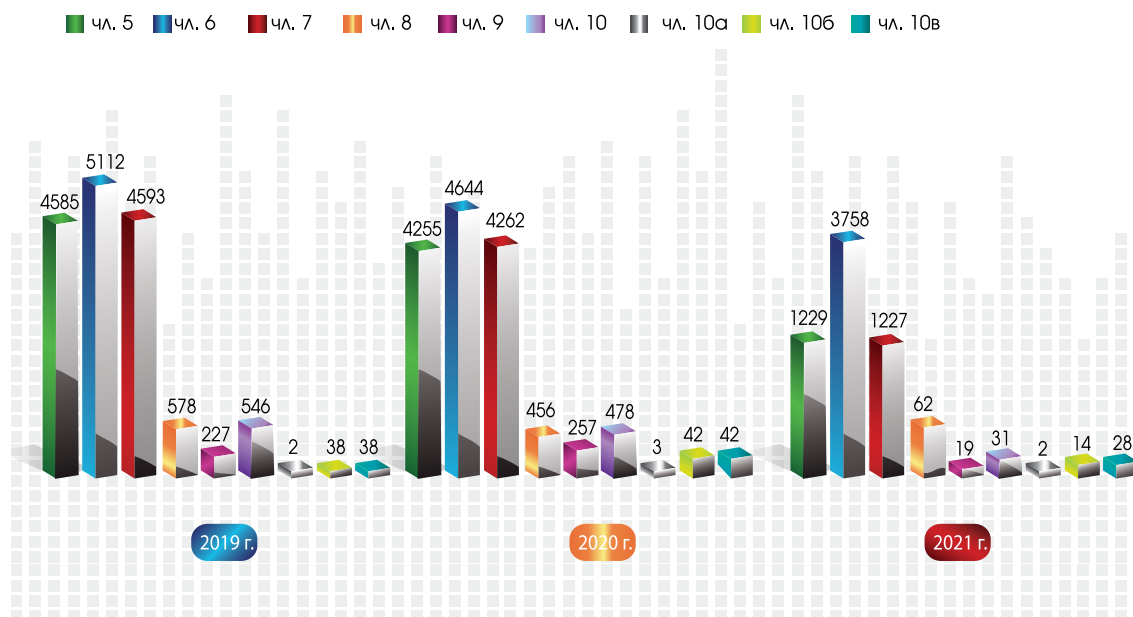
- чл. 5 от ЗСРС (наблюдение) – 3496 бр. (при 4255 за 2020 г., 4585 бр. за 2019 г.), като са приложени 1229 (1372 бр. за 2020 г., 1628 бр. за 2019 г.);
- чл. 6 от ЗСРС (подслушване) – 3796 бр. (4644 бр. за 2020 г., 5112 бр. за 2019 г.), като са приложени 3758 бр. (5076 бр. за 2019 г.);
- чл. 7 от ЗСРС (проследяване) – 3500 бр. (4262 бр. за 2020 г., 4593 бр. за 2019 г.), като са приложени 1227 бр. (1363 бр. за 2020 г., 1621 бр. за 2019 г.);
- чл. 8 от ЗСРС (проникване) – 439 бр. (456 бр. за 2020 г., 578 бр. за 2019 г.), като са приложени 62 бр. (71 бр. за 2020 г., 68 бр. за 2019 г.);
- чл. 9 от ЗСРС (белязване) – 218 бр. (257 бр. за 2020 г., 227 бр. за 2019 г.), като са приложени 19 бр. (26 бр. за 2020 г., 22 бр. за 2019 г.);
- чл. 10 от ЗСРС (проверка на кореспонденцията) – 434 бр. (478 бр. за 2020 г., 546 бр. за 2019 г.), като са приложени 31 бр. (39 бр. за 2020 г., 28 бр. за 2019 г.);
- чл. 10а от ЗСРС (контролирана доставка) – 2 бр. (3 бр. за 2020 г., 2 бр. за 2019 г.), като са приложени 2 бр. (0 бр. за 2020 г., 0 бр. за 2019 г.);
- чл. 10б от ЗСРС (доверителна сделка) – 39 бр. (42 бр. за 2020 г., 38 бр. за 2019 г.), като са приложени 14 бр. (16 бр. за 2020 г., 11 бр. за 2019 г.);
- чл. 10в от ЗСРС (служител под прикритие) – 39 бр. (42 бр. за 2020 г., 38 бр. за 2019 г.), като са приложени 28 бр. (27 бр. за 2020 г., 18 бр. за 2019 г.). (Фиг. 10 и Фиг. 11)

ФИГУРА 10

Фигура 10. Поискани и разрешени оперативни способности за периода 2019 г. - 2021 г.

ФИГУРА 11

Фигура 11. Приложени оперативни способности за периода 2019 г. - 2021 г.

През 2021 г. са приложени общо 6370 бр. способности (7465 бр. през 2020 г., 8472 бр. през 2019 г.)¹²⁾, което представлява 53,25% от разрешените оперативни способности. За сравнение, през 2020 г. те са 51,70%, а през 2019 г. – 53,90%.

Като съществен пропуск в изготвените доклади от заявителя до съда НБКРС отчита, че не винаги се посочват видовете способности, които са били приложени при експлоатацията на СРС. Не се сочат и неприложените способности, както и причините за това.

Според Националното бюро съдът не е в състояние да прецени дали исканите способности за прилагане на СРС ще доведат до постигане на търсените резултати. Констатира се, че в немалко случаи в едно искане заявителят сочи способите по чл. 5, чл. 6, чл. 7, чл. 8, чл. 9 и чл. 10 от ЗСРС, без да се мотивира как ще бъде постигнат търсеният резултат с голяма част от тях.

Съдът не може да прави преценка дали посочените способности ще доведат до постигане на предвидената цел, но когато липсват мотиви на заявителя за отделни оперативни способности съдът в редица случаи постановява отказ за тяхното прилагане. Необходимо е в доклада по чл. 29, ал. 7 от ЗСРС заявителят да посочва кои способности не са били приложени и причините за това, както и с кои способности са били постигнати целените резултати.

¹²⁾ По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

3.2. Резултати от извършени проверки

Отказ от прилагане на СРС по чл. 22, ал. 3 от ЗСРС

През годината органите по чл. 20 от ЗСРС са приложили хипотезите на чл. 22, ал. 3, т. 1 и т. 2 от ЗСРС в 18 случая, като са изпратени уведомления за незапочване прилагането на СРС най-често поради допуснати явни и фактически грешки в исканията и разрешенията за използване на СРС.

Когато ДАТО установи надвишаване на срока, не прилага СРС и уведомява заявителя и съдията, дал разрешението. При извършените проверки на място се констатира, че в такива случаи СРС не са прилагани, а органът по чл. 20 от ЗСРС е изпълнил своите задължения, произтичащи от ЗСРС.

Процедури, при които е налице прекъсване между първоначалното искане и неговото продължение

Установени са единични случаи на прекъсване на процедурите, при които прилагащата структура е уведомявала органите по чл. 13 и чл. 15 от ЗСРС за тези обстоятелства и постъпилите със закъснение искания за продължаване на срока за прилагане на СРС са възприемани като нови, първоначални искания, в рамките на оставащия законов срок, съгласно дадените от НБКРС през 2020 г. задължителни указания.

Процедури, при които е надвишен законово допустимия срок за прилагане на СРС

Констатирани са случаи, при които в ДАТО са постъпвали разрешения за прилагане на СРС със срок по-дълъг от законово регламентираните шест месеца общо, съгл. чл. 21, ал. 2, т. 3 от ЗСРС. Причината е в разлика на изчисляването на сроковете (в месеци и дни). При всички тези случаи ДАТО е уведомила органите по чл. 13 и чл. 15 от ЗСРС, че е налице надвишаване на срока и е приложила СРС съобразно законовата норма на чл. 21 от ЗСРС, като е прекратила експлоатацията на СРС, изчислявайки максималния срок за прилагане от първоначалната дата, когато то е започнало.

Така се постига допълнителна гаранция, че СРС се прилагат в строго определените от законодателя срокове.

Следва да се отбележи, че ДАТО е наложило практика, когато се установи, че определен комуникатор не се ползва от лицето,

което е контролирано чрез СРС, да изпраща уведомления по чл. 22, ал. 3 от ЗСРС за това обстоятелство и на органа по чл. 15 от ЗСРС – за допълнителен съдебен контрол.

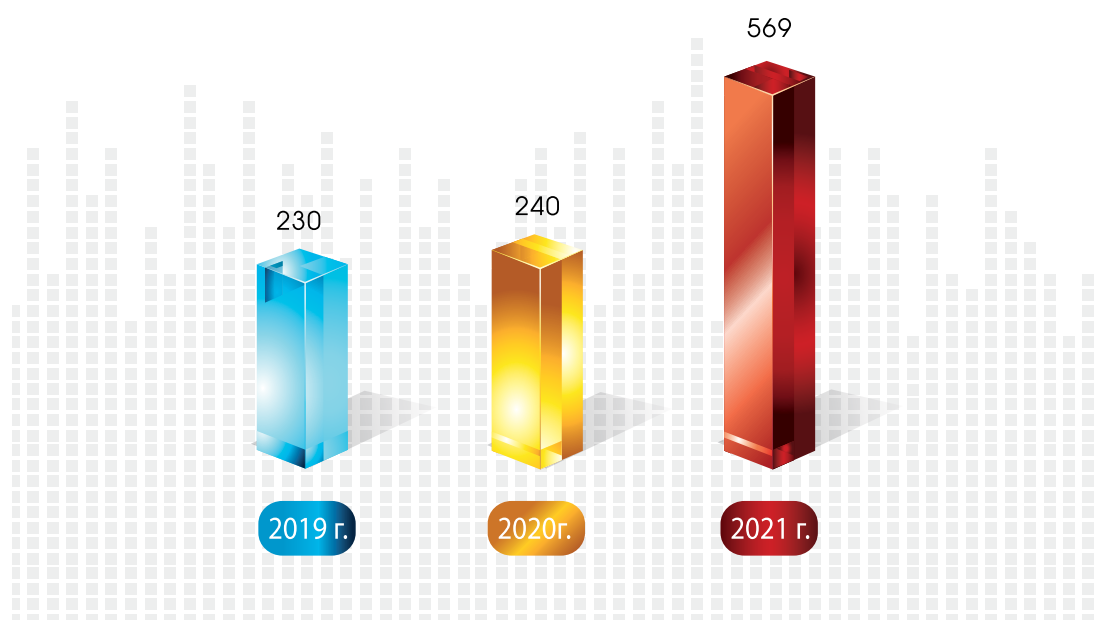
IV. ДЕЙНОСТ НА НБКСРС ПО ЗСРС

1. Извършване на проверки, анализ на резултатите от извършените проверки

С решения на НБКСРС бяха извършени общо 569 проверки на органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС (за сравнение през 2020 г. са били извършени 240 проверки, а през 2019 г. - 230), от които 283 комплексни, 12 тематични и проверки по 274 преписки, образувани в НБКСРС (125 по сигнали на граждани, отговарящи на изискванията на Вътрешните правила за работа на НБКСРС по сигнали за неправомерно прилагане на СРС и 149 след самосезиране на Бюрото на основание чл. 8, ал. 1, т. 9, б. „б“ от Правилника за дейността на НБКСРС и неговата администрация).

Във връзка с работата по посочените преписки са извършени 274 проверки на органите по чл. 20 от ЗСРС, 60 проверки на органите по чл. 13 от ЗСРС и 60 проверки на органите по чл. 15 от ЗСРС. (Фиг. 12)

ФИГУРА 12

В условията на продължаващата епидемиологична обстановка през 2021 г. НБКСРС извърши комплексни проверки чрез наблюдение

на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на СРС за дейността на органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС на територията на страната, съгласно Методиката за наблюдение и контрол на процедурите по разрешаване, прилагане и използване на СРС, съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация. На централните структури, териториално разположени в гр. София, проверките се извършиха на място. Резултатите от комплексните проверки за 2020 г. са отразени в Годишния доклад на НБКРС за 2020 г., публикуван на интернет страницата на Националното бюро.

След отмяната на задължителните епидемиологични мерки НБКРС извърши комплексни проверки за дейността по ЗСРС на всички органи по чл. 13, чл. 34н, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС.

Органите по чл. 20 от ЗСРС прилагат СРС съобразно разрешенията, дадени от съда. След прекратяване прилагането се изпраща уведомление до заявителя и съдията и получената чрез експлоатацията на СРС информация, която няма да послужи за изготвяне на ВДС, се унищожават в срока по чл. 31, ал. 3 от ЗСРС. Протоколите за унищожаване на информацията се изпращат на органа по чл. 15 от ЗСРС заедно с доклада по чл. 29, ал. 7 от ЗСРС. Когато са изготвени ВДС, същите се изпращат на заявителя и на съдията, дал разрешението за използване на СРС, заедно с протокола за унищожаване на информацията по чл. 24 от ЗСРС.

2. Становища и указания до органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС

В хода на проверките се установиха пропуски в дейността на органите, прилагащи ЗСРС, за преодоляването на които НБКРС, на основание чл. 34е, ал. 1, т. 3 от ЗСРС, даде задължителни указания и становища относно:

- предприемане на действия за недопускане използване на СРС за разследване на престъпления, които не попадат в обхвата на чл. 3, ал. 1 от ЗСРС, респ. чл. 172, ал. 2 от НПК;
- прецизиране на случаите, при които прилагането на СРС започва в хипотезата на чл. 17 от ЗСРС;
- създаване на организация и контрол по прилагане разпоредбите на чл. 175, ал. 7, изр. 2 от НПК и на чл. 31, ал. 3 от ЗСРС, с цел избягване злоупотреба със събрана чрез използване на СРС информация;

- спазване на срока по чл. 29, ал. 7 от ЗСРС относно изготвяне и предаване на доклада до съдията;

- констатирани случаи при органите по чл. 15 от ЗСРС на преквалифициране на деянието, изразяващо се в промяна на правната квалификация на искането за използване на СРС - заявителят е поискал разрешение за прилагане на СРС за разкриване на престъпление по един състав от НК, а органът по чл. 15 от ЗСРС е разрешил прилагането за разкриване на престъпление по друг състав от НК. В някои от случаите на преквалифициране на деянието в разпореджането не се изписва вторичната престъпна дейност, за която се разрешава прилагането на СРС.

Становището на НБКСРС е, че деянието не следва да се преквалифицира, а при необходимост да се постановява мотивиран отказ;

- прекъсване между крайния срок на първоначалното искане и началния срок на искането-продължение;

- по повод искане за даване на задължителни указания относно приспадане на срока, в който вече е било прилагано СРС по отношение на обект по чл. 12, ал. 1, т. 4 от ЗСРС за установяване на лице, принципното становище на НБКСРС е, че при използване на СРС при тази хипотеза срокът, в който е прилагана тази процедура следва да се приспадне от срока при последваща процедура за прилагане на конкретен оперативен способ по отношение на същото лице и за същото престъпно деяние.

По направеното искане за даване на задължителни указания НБКСРС ще се произнесе след обсъждане становищата на органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС;

- във връзка със съхраняването на информация по чл. 25 от ЗСРС, придобита от прилагане на СРС преди изменението на разпоредбата на чл. 31, ал. 6 от ЗСРС от 23.12.2008 г., се установи, че при някои заявители е налична такава информация и са създадени ред и условия за нейното съхраняване. Унищожаването се извършва поетапно от комисии, определени със заповеди на съответния административен ръководител.

3. Взаимодействие с държавни органи и неправителствени организации, имащи отношение към ЗСРС и защита правата и свободите на гражданите

Министерският съвет прие решение за приемане на Пътна карта

за изпълнението на осъдителните решения на ЕСПЧ, постановени срещу Република България.

На 25 януари 2021 г. Парламентарната асамблея на Съвета на Европа прие Резолюция № 2358 (2021), в която изрази сериозното си безпокойство от броя осъдителни решения на ЕСПЧ, чието изпълнение не е приключило и се наблюдава от Комитета на министрите на Съвета на Европа в продължение на повече от 5 години след постановяването им. Република България е цитирана като една от държавите членки на Съвета на Европа с най-висок брой неизпълнени решения, която все още има сериозни структурни или комплексни проблеми, някои от които не са били разрешени повече от 15 години.

С оглед преодоляване на натрупаните проблеми, през март 2021 г. беше създадена междуведомствена работна група за изготвяне на Пътна карта за изпълнението на осъдителните решения на ЕСПЧ срещу България, с участието на отговорните за изпълнението на мерките институции. Пътната карта беше изработена на базата на анализа на основните проблеми, произтичащи от установените нарушения на Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи на Съвета на Европа, съдържащ се в Годишния доклад до Народното събрание. Тя съдържа детайлен списък на установените от ЕСПЧ нарушения на Конвенцията по различните осъдителни решения, отбелязва необходимите мерки за тяхното преодоляване, посочва отговорните за тях институции в рамките на изпълнителната власт и обвързва изготвянето на законодателни или други предложения в тази връзка с конкретни срокове.

Националното бюро изготви и представи на Министерството на правосъдието своите предложения за подобряване на режима на процедурите при използване на СРС съгласно действащото законодателство, включително и чрез синхронизиране на някои текстове от ЗСРС и НПК, свързани с дейностите на органите, използващи СРС. Представените предложения са изготвени и съобразени освен с констатираните пропуски в дейността на органите, използващи и прилагащи СРС, така и с решения на Европейския съд по правата на човека, свързани с временното ограничаване на конституционните права и свободи на гражданите при използване на СРС.

По покана на Националния институт на правосъдието в рамките на проект „НИП – модерна институция за съдебно обучение“, изпълняван с

финансовата подкрепа на Оперативна програма „Добро управление“, НБКРС избра свой представител в изследователската общност за изготвяне на анализ „Използване на специални разузнавателни средства по искане на прокуратурата“.

Анализът бе завършен на 01.11.2021 г. и на 16.03.2022 г. в НИП се проведе неговото представяне. В рамките на проведената дискусия е интегриран обучителен модул, разглеждащ съответствието на законодателството и съдебната практика по прилагане на специалните разузнавателни средства с Европейската конвенция за правата на човека и решенията на Европейския съд по правата на човека.

Анализът е разработен от изследователска общност в състав: съдии във Върховния касационен съд, прокурори във Върховната касационна прокуратура, Апелативната специализирана прокуратура и в Апелативна прокуратура София и представител на НБКРС, и координатор на изследователската общност - Огнян Стоичков.

Разработените теми в изследването са:

1. Историческо развитие на нормативната уредба и на съдебната практика.
2. Преглед на законодателството в други държави.
3. Приложими международни актове.
4. Ограничаване на основни права на гражданите.
5. Научни разработки.
6. Прокуратурата като заявител на използване на СРС.
7. Специфични случаи на използване и прилагане на СРС.
8. Използване на резултатите от прилагането на СРС в досъдебно производство.
9. Използване на резултатите от прилагане на СРС в съдебно производство.
10. Организацията в системата на Прокуратурата при използване на СРС.
11. Защита правата на гражданите при незаконосъобразно използване на СРС.

Анализът е публикуван на сайта на НИП, раздел „НИП – модерна институция за съдебно обучение - проект ОПДУ“, „Развиване на изследователски общности – разработени анализи“:

<http://www.nij.bg/Articles/Articles.aspx?lang=bg-BG&pageID=2958&articleID=1013>

Предстои представяне на анализа в съдебни райони в страната и обобщаване на получените становища.

През 2021 г. НБКРС изпрати на ККССПИСРСДДЗЕС при 44-то и 47-то Народно събрание предложения за изменения и допълнения на ЗСРС и НПК, съгласувани с органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС за изменения и допълнения в действащите нормативни актове, които биха довели до подобряване на процедурите, разписани в НПК и ЗСРС. Предложенията са с оглед усъвършенстване на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на СРС, както и за подобряване на процедурите по съхраняване и унищожаване на получената чрез тях информация, които ще допринесат до повишаване защитата на правата и свободите на гражданите.

Предложенията могат да бъдат систематизирани в няколко групи, част от които са:

1. Създаване на ред и условия за унищожаване на ВДС, които няма да послужат за нуждите на наказателното производство, и на ВДС, които са част от наказателното производство.

2. Увеличаване на десетдневния срок по чл. 31, ал. 3 от ЗСРС за унищожаване на информацията по чл. 24 от ЗСРС, която няма да се използва за изготвяне на ВДС, и информацията по чл. 25 от ЗСРС, тъй като в немалко случаи той се явява крайно недостатъчен.

3. Отпадане на задължителното текстово възпроизвеждане на съдържанието на ВДС в протокола за неговото изготвяне – да бъдат отменени т. 4 на ал. 2 в чл. 132 от НПК и т. 4 на ал. 2 в чл. 29 от ЗСРС.

4. Отпадане на изискването относно даването на разпореждане от органа по чл. 174 от НПК за унищожаване на информацията, събрана при използване на СРС и непослужила за изготвяне на ВДС – да бъде отменено изречение 2 на чл. 175, ал. 7 от НПК. Унищожаването да се извършва по реда на ЗСРС, и други предложения за изменения в ЗСРС.

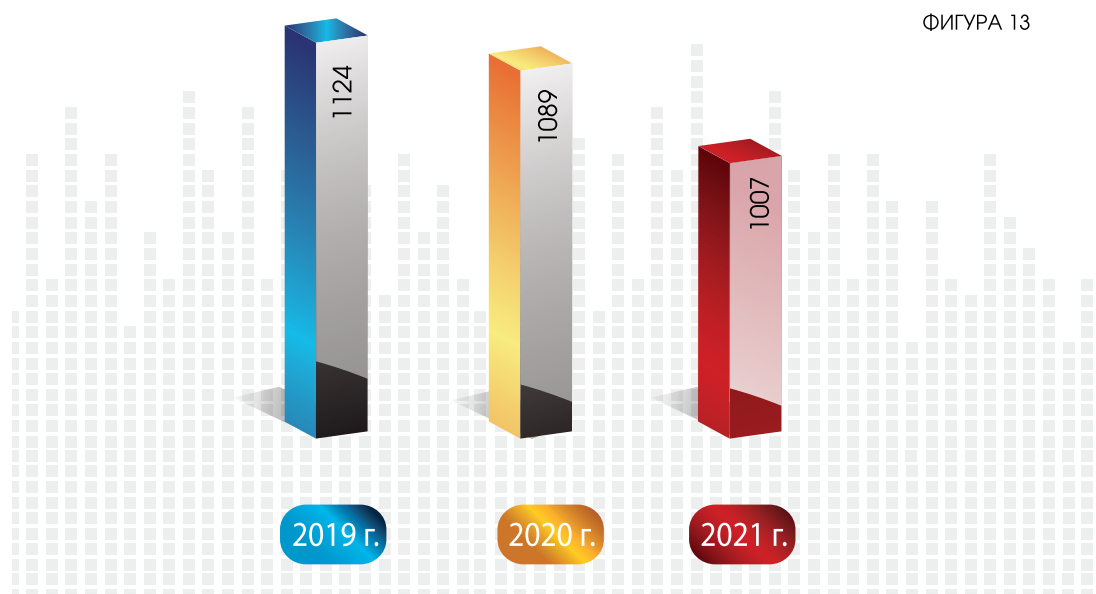
V. РЕЗУЛТАТИ ОТ ПРИЛАГАНЕТО НА СРС, СЪХРАНЯВАНЕ И УНИЩОЖАВАНЕ НА ПРИДОБИТАТА ИНФОРМАЦИЯ

1. Веществени доказателствени средства

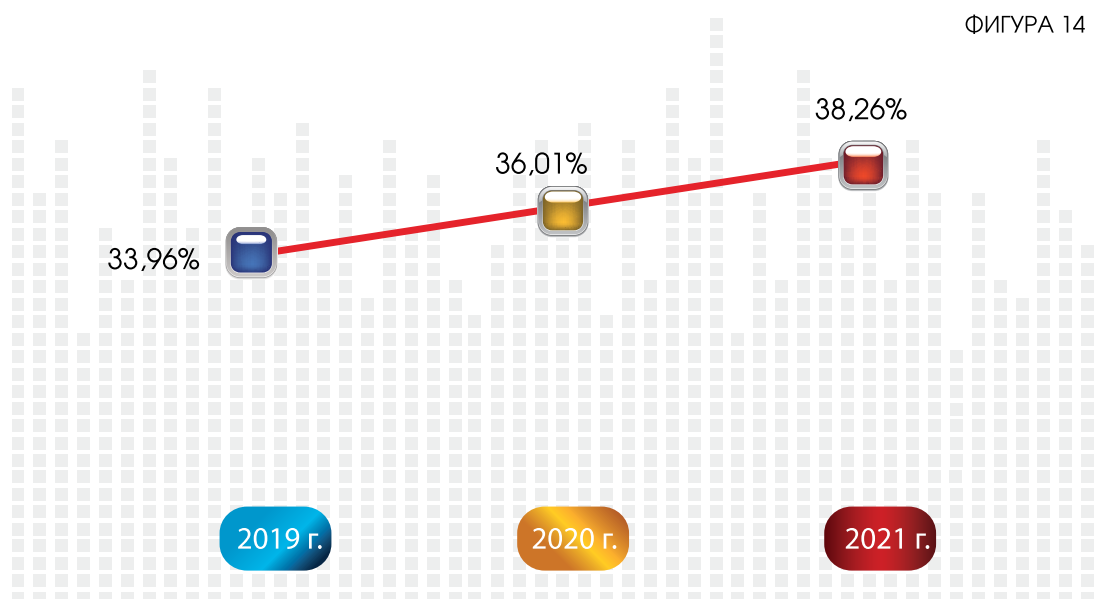
Съгласно разпоредбите на НПК, веществените доказателствени средства са способ за установяване на доказателствата за нуждите на наказателното производство. Изготвянето на веществени доказателствени средства, получени при използване на СРС, се

отразява в протокол, подписан от ръководителя на структурата, изготвила вещественото доказателствено средство. При използване на СРС веществените доказателствени средства се изготвят в два екземпляра и се изпращат на заявителя, поискал разрешението за използване на СРС, и на съда, дал разрешението.

В резултат на прилагане на СРС през 2021 г. са изготвени 1007 ВДС¹³ (1089 бр. през 2020 г., 1124 бр. през 2019 г.). (Фиг. 13)

Съотношението между броя изготвени ВДС и броя на лицата с временно ограничени със СРС основни права е 38,26%. За сравнение, през 2020 г. това съотношение е 36,01%, а през 2019 г. - 33,96%. (Фиг. 14)

¹³⁾ По данни на органите по чл. 20 от ЗСРС.

Констатирано е намаляване на случаите, при които се иска изготвяне на ВДС върху голям обем информация, което забавяше чувствително тяхното изготвяне.

Следствие на това изготвените ВДС своевременно се приобщават към наказателните производства.

Констатирано е намаление на случаите, при които ВДС не се приобщават към досъдебни производства.

Основните причини за неизползване на ВДС за наказателното производство са:

- в срока на изготвянето им наказателното преследване е приключило (с постановление за отказ да бъде образувано наказателно производство, постановление за прекратяване на наказателното производство или сключване на споразумение между прокуратурата и обвиняемия);
- прокурорът е отказал да приобщи изготвеното ВДС към доказателствения материал поради непрецизиране от страна на заявителя на информацията, необходима за доказване на престъпната дейност.

Както беше отбелязано, в действащото законодателство не са предвидени ред, срок и условия за съхраняването и за унищожаването на изготвените ВДС. Към момента изготвените ВДС се съхраняват от органите по чл. 13, ал. 1 от ЗСРС до образуване на досъдебно производство, а след образуването му – от органите на съдебната власт. Изготвените и изпратени ВДС на съдията, дал разрешението за прилагане на СРС, се съхраняват по образуването от него частно наказателно дело – за неопределен срок. Същите не подлежат на унищожаване, тъй като не е предвиден ред, условия и срок, по които това да бъде извършено. Още повече, че дори при приключването на едно наказателно дело с влязла в законна сила присъда, не е предоставена възможност съдът да разпорежи унищожаването им – чл. 305 и чл. 306, ал. 1 от НПК не предвиждат съдът да се произнася с присъдата или с отделен акт по веществените доказателствени средства.

Направените предложения за законодателни изменения ще доведат до решаване на проблема, свързан със съхраняването и унищожаването на ВДС.

2. Унищожаване на информацията, непослужила за изготвяне на ВДС и изготвяне на доклад до органа по чл. 15 от ЗСРС

✓ Съгласно разпоредбата на чл. 31, ал. 3 от ЗСРС информацията по чл. 24 от ЗСРС, която не се използва за изготвяне на ВДС, и информацията по чл. 25 от ЗСРС, независимо дали представлява класифицирана информация, се унищожават от структурите по чл. 13 и чл. 20, ал. 1 от ЗСРС в 10-дневен срок от прекратяване на прилагането на СРС. Неспазването на тези изисквания създават условия и предпоставки за използване на събраните чрез СРС данни извън предназначението им да служат само за предотвратяване, разкриване и доказване на престъпления.

През 2021 г., в резултат на завишения контрол на ръководителите на органите по чл. 13 и чл. 20 от ЗСРС, информацията, непослужила за изготвяне на ВДС, е унищожавана в законоустановения срок, като само в единични случаи са констатирани забавяния.

Проблемът, отразяван в докладите от 2016 г. до 2020 г., е породен от разписаните различни процедури в чл. 175, ал. 7, изр. 2 от НПК и чл. 31, ал. 3 от ЗСРС. При извършените проверки за дейността по ЗСРС през 2021 г. се установи, че той е преодолян и не се констатира надвишаване на определения десетдневен срок за унищожаването на информацията.

✓ В едномесечен срок след прекратяване прилагането на СРС органът, изготвил искането, е длъжен да предаде доклад на съдията с данни за вида на приложените способи, началото и края на прилагането на СРС, изготвените ВДС и унищожаването на събраната информация.

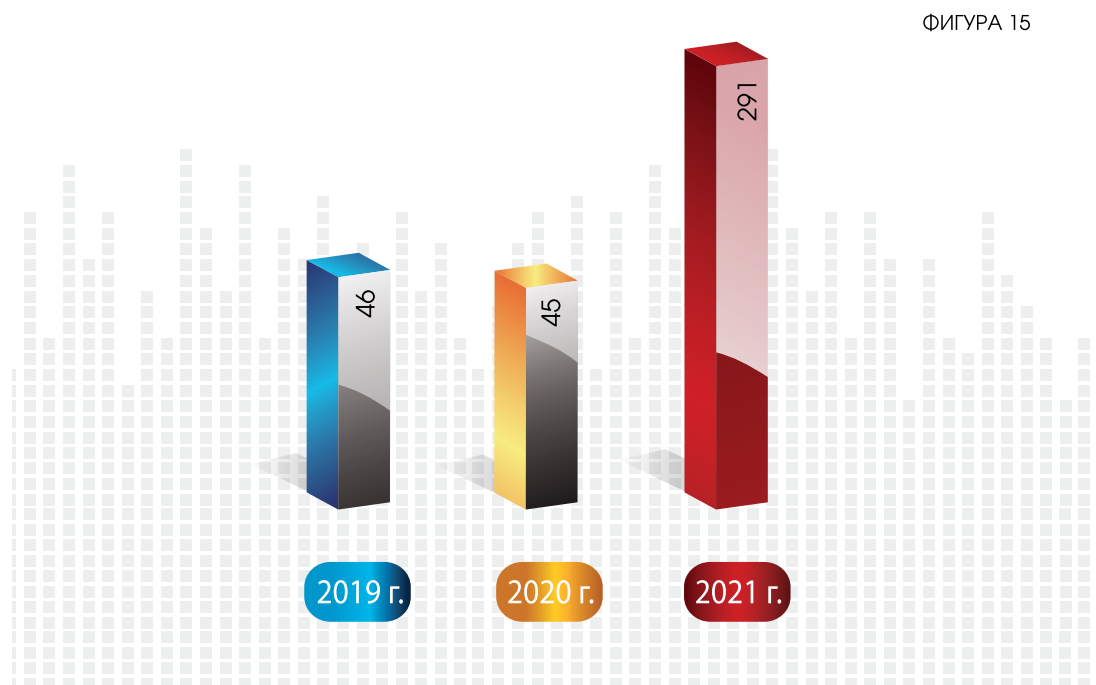
Това задължение не винаги се изпълнява в срок. За отстраняване на допуснатите нарушения в тази част на процедурите за СРС, на основание чл. 34б и чл. 34е, ал. 1, т. 3 от ЗСРС, НБКРС даде задължителни указания.

VI. ЗАЩИТА НА ПРАВАТА И СВОБОДИТЕ НА ГРАЖДАНИТЕ СРЕЩУ НЕЗАКОНОСЪОБРАЗНО ПРИЛАГАНЕ НА СРС

1. Сигнали за незаконосъобразно прилагане на СРС

През 2021 г., НБКРС извърши 291 инцидентни проверки за неправомерно прилагане на СРС. Постъпили са 142 сигнала от граждани с твърдения, че спрямо тях са прилагани неправомерно СРС. По отношение на 149 лица, Националното бюро се е само-сезирало. Приключени са 246 от тях. По 33 преписки проверките продължават през 2022 г.

За сравнение: през 2019 г. – 46, през 2020 г. – 45, през 2021 г. – 291. (Фиг. 15)

Дванадесет от постъпилите сигнали не са отговаряли на Вътрешните правила за работа на НБКРС по сигнали за неправомерно прилагане на СРС и след разглеждането им на заседание на НБКРС по тях е взето решение да не са извършват проверки, за което гражданите са уведомени.

През месец май 2021 г. в медиите бяха изнесени твърдения за незаконно прилагане на СРС спрямо политици, представители и членове на политически партии, водачи на листи в изборите през 2021 г. и участници в масовите протести от лятото на 2020 г.

В тази връзка в НБКРС постъпиха 65 сигнала от лица, посочили данни, че по отношение на тях има прилагани незаконосъобразни СРС в качеството им на ръководители или членове на политически партии или участници в протестите през лятото на 2020 г., както и от лица по повод изнесените в медиите твърдения. По сигналите НБКРС извърши проверки за неправомерно прилагане на СРС.

На основание постъпило писмо от Временната комисия за разследване на факти и обстоятелства при използване на сълзотворен газ, употребата на сила и помощни средства от МВР, извършени на 10 юли и 2 септември 2020 г. срещу протестиращи граждани, както и за разследване на факти и обстоятелства, свързани с прилагане на

специални разузнавателни средства на протестиращи граждани, опозиционни лидери и членове на политически партии от опозицията при 46-тото Народно събрание на Република България, НБКРС се самосезира по отношение на 141 граждани.

От извършените проверки в седем случая са установени данни за неправомерно прилагане на СРС и на основание чл. 34е, ал. 5 и ал. 6 от ЗСРС уведоми компетентните държавни институции. Предстои гражданите да бъдат уведомени при спазване на разпоредбите на чл. 34ж от ЗСРС.

В действащия ЗСРС не е уредено изрично, че гражданите се уведомяват при всяка извършена проверка независимо дали спрямо тях са били прилагани СРС. Законодателят е предвидил уведомяването да бъде извършено единствено когато спрямо гражданин бъде установено неправомерно прилагане на СРС.

Периодично на интернет страницата на НБКРС се отразява информация за действията на институцията, при спазване на изискванията на Закона за защита на класифицираната информация и чл. 34б, ал. 5 от ЗСРС.

2. Съдебни дела по ЗОДОВ, заведени от граждани по преписки на НБКРС

След извършена проверка за законосъобразност на процедурите по искане, разрешаване и използване на СРС на основание чл. 34ж, ал. 1 от ЗСРС, НБКРС уведомява през 2016 г. гражданин, че спрямо него са били прилагани неправомерно СРС. Въз основа на предявен иск с правно основание чл. 2, ал. 1, т. 7 от ЗОДОВ СГС през 2019 г. образува гражданско дело за претърпени неимуществени вреди от незаконосъобразно използване на СРС. В случая отговорността на държавата е ангажирана за причинени на ищцата неимуществени вреди от действия на органи по чл. 13 от ЗСРС.

С Решение от 07.04.2021 г. СГС осъжда заявителите, поискали използване на СРС спрямо ищцата, да заплатят обезщетения за претърпените от тях неимуществени вреди от незаконосъобразното им използване.

Следва да се отбележи, че ВКС създаде константна съдебната практика в делата по чл. 2, ал. 1, т. 7 от ЗОДОВ.

ВКС възприема решенията на НБКРС, с които се констатира неправомерно използване на СРС, като официални свидетелстващи

документи, издадени от надлежен орган в кръга на правомощията му, които имат материална доказателствена сила за удостоверените в тях факти и обстоятелства, но преценката за неправомерност, съдържащата се в указанията, свързани с подобряване режима на използване и прилагане на СРС е задължителна само за органите, осигуряващи и прилагащите тези средства. ВКС счита, че такава преценка не обвързва съда, който разглежда иск за обезщетение на вреди, предявен от гражданин, уведомен от НБКСРС за неправомерното прилагане на СРС, спрямо него.

VII. МЕЖДУНАРОДНА ДЕЙНОСТ

В изпълнение на набелязаните приоритети за 2021 г., посочени в доклада за извършената дейност през 2020 г., през отчетната година Националното бюро осъществи сътрудничество и взаимодействие с аналогични държавни органи на държави от Европейския съюз и международни организации, посредством участие в международни инициативи и обмен на информация.

През месец октомври 2021 г. председателят на Националното бюро и служител от администрацията на НБКСРС взеха участие в Третата европейската конференция на надзорните органи, състояла се в град Рим, Италия. Нейни домакини и организатори бяха главният прокурор на Апелативния съд в Рим г-н Антонио Мура и главният прокурор на Касационния съд в Рим г-н Джовани Салви.

Българските участници бяха единствените представители на страна от Източна Европа. Това е израз на висока оценка за българския надзорен орган и признание за прилагане на европейски стандарти в тази област.

Систематизираната информация, касаеща Националната сигурност и ролята на надзорните органи в юриспруденцията (Big Brother Watch and others, Centrum för rättvisa), Международно сътрудничество, други промени в ревизираната Конвенция 108+ (последващ и предварителен надзор) и Развитие на европейската съдебна практика, бяха сред основните дискуссионни теми на конференцията, от които могат да бъдат направени следните изводи:

✓ Необходимо е наличието на минимални стандарти в законодателството на държавите съгласно Европейската конвенция за правата на човека, които следва да се прилагат от националните органи.

✓ Необходима е вътрешна правна рамка в съответствие с Конвенцията, която трябва да съдържа достатъчни гаранции срещу злоупотребата и процесът за наблюдение трябва да следва от началото до края процедурите.

✓ Необходимо е намирането на баланс между спазването на личната неприкосновеност и правата на човека от една страна и използването на наблюдение като дейност на специалните служби свързана с осигуряване на защита и сигурност на гражданите.

✓ Необходимост от международно сътрудничество в сферата на противодействието с тероризма и миграционната криза.

Всички участници в конференцията се обединиха около тези така важни теми с единодушно съгласие за работа в сътрудничество по тях.

България и останалите европейски държави представиха своите миналогодишни доклади, от които могат да бъдат направени следните изводи:

Координацията с надзорни органи от държави прилагачи най-високите стандарти по отношение защита правата и свободите на гражданите, позволява идентифициране на предизвикателствата пред различните надзорни органи. Чрез диалог и съвместно обсъждане на проблемите следва да се търсят решения.

VIII. ИЗВОДИ И ПРЕДЛОЖЕНИЯ

През 2021 г. НБКСРС продължи да упражнява обективен и независим надзор, като създаде среда за повишаване на доверието в службите за сигурност, правоохранителните органи и органите на съдебната власт.

Предприети са необходимите структурни и организационни мерки за обезпечаване на дейността на административните звена, укрепване на капацитета на институцията, повишаване на прозрачността и отчетността в работата, утвърждаване на принципите на електронното управление, повишаване на интегритета на служителите, засилване на взаимодействието и сътрудничеството между институциите.

Основните цели на НБКСРС отразяват мисията на институцията и нейната воля за подобряване на процедурите по искане, разрешаване и прилагане на СРС, съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация.

С оглед намаляване на риска от дублиране на искания за

използване на СРС, процесът по изграждането на електронен регистър при органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС продължава, като се вземат предвид всички аспекти относно техническото изпълнение, наличната база данни, съхраняването, осигуряването на постоянно техническо и административно обслужване на регистъра, осигуряване на най-високата степен на защита от външна намеса и пробив в системата, както и финансирането на процесите по създаването, поддържането и постоянното му експлоатиране.

В периода от своето създаване, НБКСРС няколкократно е посочвало в докладите си до Народното събрание, че е необходимо въвеждане на единна информационна система за лицата, спрямо които са използвани СРС, която да осигурява информация на съдиите при произнасянето им по искания за използване на СРС.

Единодушното становище на членовете на НБКСРС е, че през настоящата година следва да се предприемат практически действия за изграждане на информационната система до която да имат достъп всички органи по чл. 15 от ЗСРС, като по този начин ще се улесни съдебният контрол и контролът, осъществяван от Националното бюро.

Необходимо е да се работи в насока за надграждане на стандартите при осъществяване на контрола от страна на административните ръководители при подготовката и използването на СРС.

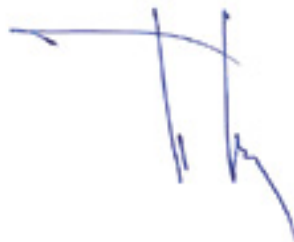
През 2022 г. НБКСРС планира провеждане на работни срещи с органите по чл. 13, чл. 15 и чл. 20 от ЗСРС, с цел създаване на единна практика по използване и прилагане на специални разузнавателни средства, както и за съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация.

Националното бюро ще инициира бъдещи съвместни инициативи с всички заинтересовани страни за извършване на задълбочен анализ и изработване на предложения за промени, свързани с усъвършенстване на процедурите по разрешаване, прилагане и използване на СРС, съхраняване и унищожаване на придобитата чрез тях информация. Националното бюро потвърждава позицията, изразена в предходния отчетен доклад, за необходимост от приемане на изменения и допълнения в ЗСРС и НПК. За периода от влизането на ЗСРС в сила до настоящия момент е формирана значителна практика по прилагането му, от която могат да се направят множество изводи за най-належащите промени. Националното бюро е в готовност с експертни предложения.

Годишният доклад за дейността на Националното бюро за контрол на специалните разузнавателни средства за извършената дейност през 2021 г. е приет с решение на заседание, проведено на 26.05.2022 г.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА НБКРС:

ПЛАМЕН КОЛЕВ

гр. София

ГОДИШЕН ДОКЛАД

2021